

Den europeiske presse og norsk uavhengighet i 1814

Stian A. E. Eisenträger
Utenriksjournalist, *Verdens Gang*
stian.eisentrager@gmail.com

Napoleons nederlag i Leipzig høsten 1813 og den påfølgende abdikasjonen i april 1814 symboliserte slutten på 25 år med nesten sammenhengende krig på det europeiske kontinentet. Mens freden var i ferd med å gjenopprettes i Europa, tiltrakk nordmennenes motstand mot Kieltraktaten, den norske grunnloven og den eskalerende konflikten i nord oppmerksomheten til redaktører og lesere over hele kontinentet. Dette er noe jeg ønsket å forandre gjennom min studie,¹ der jeg har gått igjennom 1814-årgangen av elleve aviser fra åtte forskjellige europeiske land.

Jeg har gransket hvordan pressen utenfor Skandinavia rapporterte de politiske hendelsene i Norge i 1814, og landets transformasjon fra en integrert del av det danske imperium til en selvstendig stat. Videre stadfester studien at Danmark-Norge var et av datidens mange imperier, og at hendelsene i 1814 var et uttrykk for imperiets oppløsning. Noe som ofte glemmes, eller blir ignorert, er at det vi kaller Danmark-Norge, var en heterogen konglomeratstat, et imperium bestå-

ende av territoriale enheter på fire kontinenter – med København som sitt senter (Bregnsbo & Jensen 2004). Glenthøj (2010) understreker at den økte maktcentraliseringen i den danske staten – eller mer korrekt de danske riker, som statsdannelsen ble referert til i samtiden – og Københavns styrkede posisjon ikke må bli tolket langs nasjonale linjer. Byen var ikke hovedstaden i Danmark, men hovedstaden i den dansk-norsktyske konglomeratstaten – altså en stat som besto av flere territorier, forbundet gjennom det samme kongehuset. Denne typen dynastisk-absolutistiske stater dominerte det europeiske statsystemet i perioden etter den berømte freden i Westfalen i 1648. Dynastisk suverenitet hadde imidlertid lite til felles med moderne folkesuverenitet – idéen om at all legitim statsmyndighet utgår fra folket. Den dynastiske konglomeratstaten hadde sentralisert, personbasert og «guddommelig» gitt mandat for maktutøvelsen. Suverenitet var personifisert i monarken, som anså og behandlet staten som det regjerende dynastiets arvelige, private eiendom (Brown et al. 2004: 52). Jeg har videre forsøkt å gi svar på hvordan Norge og spørsmålet om norsk suverenitet ble oppfattet i 1814, hvorvidt norsk uavhengighet var konseptuelt mulig i europeernes øyne, og hvordan tenkningen rundt muligheten for en ny stat i 1814 så ut.

Konkurrerende representasjoner

Hendelsene i Norge utspant seg samtidig som det var en dragkamp i Europa mellom krefter som kjempet for å opprettholde det gamle regimet med dynastisk-absolutistiske stater, og krefter som kjempet for folkesuverenitet og nasjonal selvstendighet. Datidens internasjonale samfunn var basert på et system av absolutistiske stater og monarkisk suverenitet i Europa. Den franske revolusjon med sitt alternative

¹ Denne artikkelen er i sin helhet bygget på min masteroppgave i internasjonale relasjoner som jeg leverte ved UMB våren 2013: *The European Press and the Question of Norwegian Independence in 1814*. Oppgaven inneholder detaljerte referanser og oversikt over kilder, samt øvrig litteratur, og kan lastes ned her: <http://umb.academia.edu/StianEisentrager>.

legitimeringsprinsipp folkesuverenitet undergravde det gamle regimets grunnpilar, som var dynastisk legitimitet, og truet kongenes gudgitte rettigheter. Dette inspirerte imitatorer over hele verden. I støpeskjeen var i tillegg konseptet nasjonal enhet, og idéen om nasjonalstaten.

Så vel på slagmarken som i den trykte presse materialiserte det seg en kamp mellom revolusjonære og reaksjonære krefter også i den trykte presse, hvor det ble lagt til rette for en borgerlig offentlig sfære. Gjennom å benytte diskursanalytiske verktøy har jeg undersøkt hvordan spørsmålet om nasjonal uavhengighet og folkesuverenitet ble oppfattet, og hvilke representasjoner som var til stede i 1814 gjennom pressedekningen av hendelsene i Norge. Med representasjoner i en diskurs menes de forskjellige oppfatninger av virkeligheten. Denne produksjonen av virkeligheter skjer blant annet i avisene, som de jeg har undersøkt i min studie. Det finnes en palett av ulike syn på spørsmålet om norsk uavhengighet, men det er to hovedrepresentasjoner som kommer til syne: folkesuverenitetsrepresentasjonen og fyrstesuverenitetsrepresentasjonen.

Viktigheten av utenriksnyheter

Tilbudet og etterspørselen etter nyheter økte dramatisk med den franske revolusjonen og Napoleonskrigene. Som Lundell påpeker: «Politisk radikalisme og pirrende banning solgte, det gjorde også krig. Flommen av nyheter bokstavelig talt ropte om plass, og derfor måtte andre funksjoner så som leserbrev ofre sine plasser.» (Lundell 2011: 13) I sin kjente studie av franske, tyske, engelske og amerikanske aviser fra 1600- til midten av 1800-tallet viser Jürgen Wilke (1987) hvordan utenriksnyheter hadde en mer dominerende posisjon i nyhetsdekningen enn innenriks hendelser. I avisene som ble publisert mellom 1674 og 1856, ble utenriksnyheter alltid gitt høyest prioritet og ble presentert først. Han finner kun ett unntak, nemlig i 1796, da 61 prosent av artiklene i La Gazette Nationale ou le Moniteur Universel i Paris var

innenriksnyheter, mens 37,5 prosent av artiklene i de andre avisene var innenriksnyheter.

Det er flere forklaringer på hvorfor utenriksnyheter hadde en mer fremstående posisjon i datidens aviser. Ifølge Wilke kan den grundige utenriksdekningen være påvirket både av innenrikspolitiske faktorer og eksterne politiske variabler. Hans konklusjon er at sensur og pressekontroll hadde en «positiv» effekt på utenriksdekningen. Ved å tillate utenriksnyheter kunne informasjonsbehovet bli tilfredsstilt til en viss grad, samtidig som oppmerksomheten kunne ledes bort fra mer presserende temaer innenriks. Årsaken til at La Gazette Nationale publiserte mer innenriksrelaterte artikler enn utenriksnyheter i 1796, kan derfor forklares med økt pressefrihet i kjølvannet av den franske revolusjon (Wilke 1987: 174).

«I støpeskjeen var i tillegg konseptet nasjonal enhet»

Dooley (2010) argumenterer imidlertid for at den tidlige journalistikken oppsto for å kommunisere om saker som normalt ikke ble kjent gjennom den vanlige ryktebørsen i gater og på torg. (Dooley 2010: 287). Både Dooley og Wilke mener at avstander og hvordan nyheter ble overført fra et land til et annet, hadde innvirkning på hvordan de skrev om hverandre. Wilke påpeker en tendens til regionalisme, som han forklarer med nærhet som nyhetsfaktor. For eksempel er det en større dekning av det østlige Europa i tyske og franske aviser enn i de britiske og amerikanske. Wilkes studie hevder også at de skandinaviske landene «alltid var i skyggen av internasjonal oppmerksomhet» (Wilke 1987: 164). Det faktum at Norges plass i Europa ble ansett som å være i den ytterste utkant, kan illustreres med det følgende utdraget fra London-avisen The Morning Post fra 25. august 1814:

Accustomed as we have been to peruse the accounts of those magnitudinous [sic] and dreadful combats which have given peace to nearly the whole of Europe, we can scarcely persuade ourselves that the torch of war is yet furiously burning in one of its remotest and insignificant corners.

Hvordan skal vi lese avisene fra 1814?

Som min studie viser, fikk de dramatiske politiske hendelsene i Skandinavia i 1814 faktisk betydelig oppmerksomhet i europeiske aviser, selv om redaktørenes kunnskap om Skandinavia generelt, og Norge spesielt, var begrenset. Dette kan ha bidratt til en del overdrevne rapporter, og til og med noen rene røverhistorier, om det som foregikk på dette eksotiske, nærmest mytiske stedet langt mot nord. Men som Barker og Burrow påpeker, var de tidlige avisene «avhengige av utenlandske aviser og håndskrevne nyhetsbrev, som de resirkulerte skamløst» (2002: 7). Selv om mange aviser i 1814 fremdeles ble skrevet og publisert i opplysningsånden, og mange rykter som ble rapportert, ble tilbakevist som falske påstander, var det noen historier som ble sluppet igjennom uten korrigeringer.

Et interessant eksempel på slike såkalte avisender eller falske vandrehistorier er rapportene om det såkalte «norske amazonekorpset», en historie som var klart inspirert av norrøn mytologi og nasjonalromantiske forestillinger om det norske folk. I kjølvannet av krigen mellom Sverige og Norge sommeren 1814 rapporterte nemlig en rekke aviser om at en militær avdeling på omkring 400 norske jenter hadde deltatt i fryktelige kamper mot de svenske styrkene. Noen av dem ble rapportert drept, mens andre skulle ha blitt tatt som krigsfanger. Den tyske avisen *Hamburgischen Unparteyischen Correspondenten* var den første ikke-skandinaviske avisen som brakte videre historien om «die Norwegischen Schildjungfrauen» 24. august. *The Examiner* i London rapporterte 28. august at

it is even said, that a Norwegian young Lady has raised a corps of her own sex, a report, which though possible to be true, and under all the particular circumstances not even improbable, serves at least to show what the prevalent feeling is with regard to Norwegian spirit.

Historien spredte seg sørover og ble publisert i Augsburg

Allgemeine Zeitung den 1. september og i *Erlanger Real-Zeitung* den 2. september. Historien nådde til og med Amerika, hvor den ble trykket i *Federal Republican* i Georgetown 25. november 1814. Ingen av avisene brakte kilden til historien. Den nederlandske avisen *Opregte Haarlemsche Courant* gir imidlertid en indikasjon på at historiens opphav kan ha vært i Norge, i det den bringer videre historien under tittelen «Noorwegen. Christiania, den 10 Augustus». Fire tiår senere blir historien gjenfortalt i en norsk historiebok, og dermed er sirkelen sluttet (Giessing 1852: 97–98).

Idéen om kvinnelige soldater er ikke en umulighet, for vi vet at kvinner kjempet i den franske revolusjons hæren (Hopkin 2009). Imidlertid finnes det ingen andre kilder som kan bekrefte, og ikke en gang indikere,

«Den symbolske funksjonen til journalistikk i å etablere og opprettholde samfunn har en mer signifikant rolle enn dens informasjonsdel»

at kvinner deltok i direkte kamphandlinger i Norge i 1814. Historien om «det norske amazonekorpset» stammer trolig fra et brev fra en kvinne som ble publisert i *Intelligenz-Seddel* i 1814. Kvinnen hevder

at hun er villig til å organisere og lede et hærkorps av kvinner «som en annen amazone eller skjoldmø» (Blom 1869: 196; Glenthøj 2010: 115; Schnitler 1911: 22). Denne passasjen var høyst sannsynlig feil oversatt og begynte å leve sitt eget liv i nyhetsrapportene om de dramatiske hendelsene i Norge.

Dette eksempelet illustrerer et av mine hovedpoeng i undersøkelsen av dekningsen av Norge i de europeiske avisene i det skjebnesvangre året 1814. Avisene sprer forskjellige idéer gjennom en rekke diskursive representasjoner og er mer opptatt av «ritualer for identitetsdanning fremfor noen positivistisk bidrag til kunnskap om verden», som Carey har formulert det. «Den symbolske funksjonen til journalistikk i å etablere og opprettholde samfunn har en mer signifikant rolle enn dens informasjonsdel» (Carey 1989, sitert i Conboy 2012: 4). Avisene i 1814 må altså først og fremst bli lest som formidlere av idéer, fremfor faktisk informasjon. I det følgende skal vi se på

hvordan noen av avisene behandlet spørsmålet om norsk uavhengighet.

The Examiner

Inntil midten av 1800-tallet var London kjent som verdens avishovedstad (Høyer 2010). London-avisene var langt foran avisene i resten av Europa, både med tanke på størrelse og egen tekstproduksjon. Årsakene kan muligens finnes i Londons befolkning, som var stor sammenliknet med andre bysentre på denne tiden, i tillegg til et høyt nivå av lesekyndighet og pressefrihet. London-avisene opererte under de mest liberale forholdene i hele Europa i 1814. The Examiner viet mye plass og en rekke forsider til spørsmålet om Norges uavhengighet, og avisens redaktør Leigh Hunt sto for den mest radikale dekningen av dette sakskomplekset. Han viste stor selvbevissthet og stor tro på sin egen rolle og evne til å påvirke folks oppfatninger, både innenfor og utenfor England. At London-avisene har mer frihet enn avisene i andre europeiske byer, virker han fullt klar over når han skriver at «vi har grunn til å tro at engelske blader akkurat nå får mer oppmerksomhet enn vanlig i utlandet», og at det derfor er deres plikt å motgå det de mener er feilaktige rapporter. The Examiner-redaktøren uttrykker et bevisst forhold til kildekritikk og skriver i klartekst at «nesten like lite tiltro skal man ha til de danske beretningene om disse affærene, som de svenske». Avisen ser også seg selv som en forsvarer av Norges selvstendighet ved å ta til motmæle mot Karl Johans propaganda i sine spalter: «Nordmennene, uvante som de er til denne typen krigføring, og ikke i stand til, som sine fiender, å presse oppmerksomheten til vanlige lesere inn i sin tjeneste, har et dobbelt krav på hver ærlige penn som kan bli funnet blant andre nasjoner» (egen oversettelse).

Avisen støttet synet om at kongen av Danmark ikke hadde noen rett til å overføre det norske folk til kongen av Sverige. Dette ble sammenlignet med kveghandel, og til og med slavehandel. I motsetning til

andre liberale aviser omtaler ikke The Examiner hendelsene i Norge som revolusjon eller et opprør, men som et rettferdig forsvar mot fiendtlige angrep utenfra. Avisen projiserer en nasjonal-liberal folkesuverenitetsrepresentasjon av hendelsene i Norge, og romantiserer den norske, frihetselskende bonden. Avisen hevder at de samlede massene av nordmenn lengter etter sin nasjonale frihet, høyt motivert til å kaste seg inn i en krig mot Sverige og dets allierte. Som nyere forskning har påvist, var ikke dette tilfellet. The Examiner undersøkte opplysninger om at nordmennene var delte i spørsmålet om uavhengighet, slik som det ble rapportert i andre aviser, og at den nasjonale bevegelsen først og fremst var drevet frem av eliten. Dette passet imidlertid ikke inn i The Examiners idé om folkesuverenitet, at regjeringens autoritet er skapt, opprettholdt og legitimert av folket, nasjonen.

«London-avisene opererte under de mest liberale forholdene i hele Europa i 1814»

Videre har avisen et negativt syn på at en «utlending» skulle være stats-overhode i en annen nasjons stat. Propagandaen

mot Sveriges franske kronprins, som anklages for å være simpel imitator av Napoleon Bonaparte, er et eksempel. Et annet eksempel er avisens misnøye med at Kristian Fredrik er en dansk prins. Avisen argumenterer imidlertid at det ikke er komplett uakseptabelt så lenge det er folkets vilje at den danske prinsen skal være konge over Norge. The Examiner forsvarer også saken til andre «undertrykte nasjoner» og skriver flere ganger, kanskje så deres egen regjering skal se det, at dersom disse problemene ikke blir håndtert på den kommende fredskongressen, er det en fare for at alle disse nasjonene vil snu seg mot de allierte sammen med Frankrike.

Rheinischer Merkur

Napoleons tilbaketrekning med sin hær fra de tyske territoriene etter det blodige tapet i slaget ved Leipzig betød at mange gamle aviser som var blitt bannlyst eller tvangsovertatt, igjen kunne gis ut som før. Frijgjøringen førte ikke bare til at gamle titler ble gjenopplivet, men også til at nye aviser ble født.

Den tyske forfatteren og journalisten Joseph Görres, grunnlegger av *Rheinischer Merkur*.

Den viktigste av nykommerne var *Rheinischer Merkur*, som ble utgitt første gang 23. januar 1814 i Koblenz – altså tre uker etter frigjøringen. Denne datoen markerer «begynnelsen på utviklingen av den politiske pressen i Tyskland» (Koszyk 1966, sitert i Wilke 2008: 172). Avisens grunnlegger Joseph Görres hadde støttet den franske revolusjonen og den demokratiske bevegelsen, og hadde allerede publisert en avis ved det illustrerende navnet *Den røde journal* sent på 1700-tallet, i en alder av 22 år.

Görres journalistiske forståelse bryter med den tidligere opplysningstradisjonen, som den konservative pressen sto for. Han mente at aviser skulle være «eksternt fri og uhildet, og føre ordet om den offentlige mening: Tribunene skal representere den store ma-

joritet, de skal være folkets munn og prinsens øre». Han mente at avisene skulle gjøre mer enn å referere hva som hadde skjedd i usammenhengende enkeltrapporter, og begynte å redigere disse sammen til sammenhengende artikler. Han gikk heller ikke av veien for å fronte sine egne, sterke meninger, og ifølge Wilke (2008) kan man her se opprinnelsen til leder-sjangeren i tysk presse. Han fremmet sterk kritikk mot fredsforhandlingene i Paris og den påfølgende Wien-kongressen, og møtte i begynnelsen velvilje fra den prøyssiske ledelsen fordi de ønsket å vinne innflytelse i Rhinland. Til slutt ble imidlertid kritikken og ikke minst den nasjonalistiske agitasjonen for drøy, og avisen ble nedlagt allerede i 1816. Før den tid hadde Görres imidlertid tatt sterkt til orde for et forent Tyskland, og benyttet i denne anledning den norske kampen for selvstendighet som et viktig eksempel og forbilde.

Avisen til Görres var en av de mest frittalende støttespillerne til idéen om folkesuverenitet i de tyske statene. Representasjonen av hendelsene i Norge faller klart innunder den nasjonal-liberale folkesuverenitetsrepresentasjonen. Selv om redaktør Görres' tenkning tar innover seg de geopolitiske realitetene rundt omfordeling av territorier som en slags avstraffelse av Danmarks konge for å ha tatt side med Napoleon under krigen, stiller han spørsmål ved om det er nødvendig – og i kongen av Danmarks makt – å overføre Norge til Sveriges konge. Han tilbakeviser kravene om at en absolutistisk hersker kan ha gudgitte rettigheter, og at en hersker er autorisert

«The Examiner underslo opplysninger om at nordmennene var delte i spørsmålet om uavhengighet»

til å gi en del av sitt land, med nasjonen som hører til, til en annen konge. På denne måten legger han frem sin egen variant av kveghandel-metaforen: at et folk ikke kan bli byttet som gods. Han projiserer en idé om folkesuverenitet hvor folket skal bestemme, og at når det norske folk gjør motstand mot en forening med Sverige, skal dette ifølge hans syn respekteres.

Ulikt de fleste av datidens aviser evaluerer han kilde-

Illustrasjon fra Gazette de Lausanne.

nes troverdighet, og skriver at man ikke skal tro alt som rapporteres, spesielt fra kongenes propaganda-maskineri. «Bøndene i Norge kan så vel ha noe annet å si», skriver han i en artikkel 27. mars 1814. Videre blir hans syn på spørsmålet om Norge skrevet ut i klartekst:

Tapet av dette landet [Norge] har alltid virket for oss som en mild straff mot Danmark for sitt svik mot alle folks sak. [...] Vi vet ikke om de felles fordeler og stormaktenes politikk absolutt krever forening mellom Sverige og dette landet; om det er mulig å beskytte dets uavhengighet mot den sterkere nabo: men vi er sikre på at Norge ville aldri blomstre vakrere, mer strålende og sterkere enn om det fortsatt hadde sin egen konge, og en fri nasjon kunne leve innenfor dets grenser.

«men vi er sikre på at Norge ville aldri blomstre vakrere, mer strålende og sterkere enn om det fortsatt hadde sin egen konge»

De interne splittelsene i Norge blir nevnt, men ikke utbrodert, og Görres gir i stedet en representasjon av en nasjon som ønsker å kjempe for sin «urgamle uavhengighet». Han bruker også argumenter om Norge som en naturlig enhet, og hevder at landets geografi viser at det burde være uavhengig fra Sverige. Akkurat som The Examiners redaktør uttrykker Görres misnøye med Kristian Fredrik for å ha gitt opp kampen for norsk selvstendighet, men påpeker samtidig at Norge nå er i en bedre posisjon når det kommer til en mulig union med Sverige.

Gazette de Lausanne

Grunnlegger og redaktør av Gazette de Lausanne i Sveits, Gabriel-Antoine Miéville var en stor tilhenger

av den franske revolusjonens idéer, og deltok i det berømte banketten «Banquet des Jordils» i 1791. Der ble toårsdagen for stormingen av Bastillen markert. Her utbragte han en skål «à la grande nation!» – en handling som førte til at han ble dømt av den reaksjonære Bern-regjeringen og måtte tilbringe fem år i forvaring på Inselepital, Berns sykehus (Verein der Schweizer Presse 1896: 404). På denne måten forsøkte man å stemple revolusjonære idéer som mental sykdom. Senere skulle han bli forsamlingsmedlem i den Helvetiske Republikken (1798–1803), som var den første staten som postulerte pressefrihet som en garanti i grunnloven. I perioden 1803 til 1814 vendte man imidlertid tilbake til det gamle regimets praksis med sensur både før og etter publisering, men Gazette de Lausanne publiserte likevel mange tekster som omhandlet hendelsene i Norge, og omtalte dem som en revolusjon. Denne avisens representasjon av hendelsene som vedrører Norge, faller også innunder folkesuverenitetsvarianten. Gazette de Lausanne skiller seg imidlertid fra både The Examiner og Rheinischer Merkur ved å ha en mer tradisjonell opplysningsstil, ved ikke å eksplisitt uttrykke sine politiske synspunkter og ved å rapportere og sitere fra kilder fra begge sider av konflikten. I dekningen til Gazette de Lausanne vies ikke plass til diskusjonen om hvorvidt kongen av Danmark har lov til å gi Norge til kongen av Sverige. Avisen fremmer en tolkning om at det har brutt ut en revolusjon fordi nordmennene ikke ønsker å bli forent med Sverige. Selv om folkesuvereniteten tillegges stor vekt, tilsidesettes ikke viktigheten av kongen av Norge. Avisens analyse er at Norge ikke vil lykkes i å bli selvstendig uten støtte fra England, og det spekuleres i om en allianse kan inngås på den tradisjonelle, dynastiske måten – ved inngåelse av kongelig ekteskap. Videre fremholdes det at spørsmålet om Norges uavhengighet kan løses ved videre redistribusjon av territorier, for eksempel ved å gi kronprins Karl Johan Napolis krone i stedet. Hvorfor Norges uavhengighet og det norske folkets rett til å velge sin egen konge skulle tillegges mer

vekt enn andre folks rett til å gjøre det samme, gir ikke avisen noe svar på.

I Gazette de Lausanne blir ikke Kristian Fredrik kritisert for å ha gitt opp kampen om Norge, slik som i enkelte andre aviser. I stedet skriver redaktør Miéville at Kristian Fredrik «ofret seg for Norges sak» og valgte å gå med på en avtale om å abdisere til det beste for det norske folk. Etter å ha gått igjennom punktene fra abdikasjonserklæringen skriver redaktøren:

Det er sannsynlig at Sverige vil akseptere den norske konstitusjonen, bortsett fra et lite antall endringer. Denne konstitusjonen, mer demokratisk enn Sveriges, etterlater den suverene makten prekær og forsvaret etableringen av et arvelig monarki [...]. Hvis det blir opprettholdt, vil Norge mer eller mindre være forenet med Sverige, som Ungarn er med Østerrike.

«Hvis det blir opprettholdt, vil Norge mer eller mindre være forenet med Sverige, som Ungarn er med Østerrike»

Journal des Débats, Journal de l'Empire og Le Spectateur

Journal des Débats er ansett som et av datidens viktigste politiske og intellektuelle presseorganer i Frankrike. Avisen ble for første gang gitt ut etter stenderforsamlingen i 1789 og inneholdt eksakte referater fra debattene i nasjonalforsamlingen. Fra 1799 ble den en politisk avis. Den endret tittel en rekke ganger, ettersom regimene skiftet. Under Napoleons første imperium (1804–1814) var redaktør Louis-François Bertin mot Napoleon, og ble dermed tvunget til å slutte, mens avisen fikk sitt nye navn: Journal de l'Empire. Fra 1811 ble avisen overtatt av myndighetene og ble den ene av kun fire aviser som ble gitt ut i Paris (Bertsch 2005; Jakoby 1988; Kovarik 2011). Her finner vi en av de mest interessante personene som tok for seg spørsmålet om norsk selvstendighet i 1814, den dansk-franske geografen og journalisten Malthe Conrad Brun – i Frankrike bare kjent som Malte-Brun (Bredal 2011: 404). Han var kommet til Paris som flyktning etter å ha provosert kongen av Danmark med sine revolusjonære idéer, og begynte å skrive utenriksspalten

til *Journal des Débats* i 1804, noe han fortsatte med inntil Napoleon abdiserte i 1814. Han ble da tvunget til å slutte i avisen, som igjen ble kongetro, og startet sin egen ukeavis: *Le Spectateur*.

Malte-Brun var en tidlig skandinavist: Hans politiske prosjekt var å gjenforene Skandinavia. Danmark, Norge og Sverige skulle igjen bli ett kongerike, som de var under Kalmarunionen, og dette riket skulle danne en allianse med Napoleons nye imperium. Dette var Malte-Bruns hovedmotivasjon for å bli med på Napoleons felttog vinteren 1813–1814 som journalist for *Journal des Débats*. Han ville overbevise Napoleon om å gå nordover, gjenforene de skandinaviske landene og dermed få nøkkelen til europeisk dominans som en «romersk-gotisk keiser». I 1804 hadde han dannet gruppen *Association Coloniale Scandinave* sammen med en gruppe skandinaver i Paris, hvis mål var å få satt en dansk konge på den svenske tronen. Ettersom Danmark allerede var en alliert av Napoleon, gjorde gruppen alt i sin makt for å hindre Napoleons tidligere general, og nå rival, Jean-Baptiste Bernadotte fra å bli ny kronprins i Sverige. Malte-Brun og hans med-sammensvorne bombarderte den parisiske pressen med propaganda som gikk løs på den franske kandidaten til å bli svensk tronarving. Et slag var derfor tapt for Malte-Brun da Bernadotte ble valgt til kronprins i 1810 (Bredal 2011: 332–336; Friis 1898: 272–273).

Malte-Brun fortsatte likevel å argumentere for at en union dannet av de skandinaviske nasjonene ville bli det «mest velkonstruerte politiske samfunn i Europa», og at de tre nasjonene ville komplimentere hverandre: «Selv om danskene mangler styrke, svenskene stødighet og nordmennene utdanning, ville disse manglene kompensere for hverandre dersom disse nasjonene ble samlet.» Med venner på begge sider av Skagerrak hevdet han å ha lagt fra seg alle nasjonale fordommer, og ifølge hans selv var hans politiske hovedprinsipp «Tenk på Skandinavias beste» (Malte-Brun 1814). Da de ble bestemt ved Kielfreden at Danmark

skulle gi Norge til Sverige i 1814, tapte Malte-Brun enda et slag. Et tvangsekteskap mellom Norge og Sverige ville ikke støtte hans drøm om et forent Skandinavia. Tvert imot så han dette som ekstremt mot sin hensikt. Derfor endret han intellektuell angrepsvinkel på situasjonen: Hver av de tre skandinaviske statene måtte være uavhengige og ha like vilkår for at den nye skandinaviske unionen skulle kunne realiseres. Han argumenterer med at «den norske revolusjonen» verken er verket til ett enkelt parti, eller en plan som er kokt i hop med Danmark, men forsvarer at når kongen av Danmark har frasagt seg den norske kronen, har det norske folk rett til å velge sin egen konge, som en konsekvens av folkesuvereniteten: «Grotius mener at subjektene ikke er pliktbundet til å adlyde en konge som ønsker å frasi seg tronen, og som de til og med kan gå til krig mot.» Malte-Brun bruker til og med kveghandelsargumentet:

«Et tvangsekteskap mellom Norge og Sverige ville ikke støtte hans drøm om et forent Skandinavia»

Folk kan ikke bli byttet som om de var nasjonalt gods, fordi et monarki er ikke en farsarv, det er en bruksrett. Ingen del av en stat kan lovlig bli avstått uten samtykke fra dets subjekter, både de i den delen som skal

avstås og de som er i den gjenværende delen. (Malte-Brun 1814).

Malte-Bruns bunnløse beundring for Kristian Fredrik skinner tydelig gjennom i en rekke av tekstene hans, hvor den nye norske kongen blant annet blir beskrevet som «en av de vakreste karakterer som noensinne har smykket menneskehetens annaler». Videre skriver han at prinsen har en «ren dømmekraft», som ikke er «besudlet med personlig ambisjon». «Han ønsker bare å være et instrument for den nasjonale vilje, å være sitt nye lands tjener», skriver Malte-Brun. Konstitusjonen skaper et «genuint representativt demokrati, som bare kan eksistere i en dydig, streng nasjon», fortsetter han og legger til at «den takknemlige nasjonen» ga prinsen en «fortjent belønning» ved å tilby ham «Haralds eldgamle trone». Den eneste feiltakelsen prinsen gjorde, ifølge Malte-Brun, var å ikke angripe Sverige først. Han dog kunne ha trukket seg

tilbake dypt inn i skogene og dalene i innlandet, skriver Malte-Brun og spekulerer rundt om hvorvidt en langtrukket geriljakrig kunne ha jevnet ut ubalansen i våpenkapasitet. «Dette ville imidlertid ha trukket de lykkelige, fredelige hyttene på landet inn i krigens skrekk og kaos», skriver han og legger til at Kristian Fredrik vil bli «velsignet av kommende generasjoner» som grunnleggeren av nordmennenes frihet.

Deutsche Blätter

I likhet med Rheinischer Merkur var Deutsche Blätter i Leipzig en politisk avis som ble opprettet i den korte perioden med pressefrihet etter Napoleons fall. Velsignet med privilegium fra den østerrikske feltmarskalken og øverstkommanderende for det allierte styrkene, prinsen av Schwarzenberg, forelå den første utgaven av avisen bare noen dager før det skjebnesvangre slaget ved Leipzig 14. oktober 1813. Avisen var en sterk agitator mot Napoleons okkupasjonsstyrker, ikke bare på grunn av sensur og privilegier, men fordi befolkningen selv hadde lidd voldsomt under okkupasjonen.

Grunnlegger og redaktør Friedrich Arnold Brockhaus tilhørte den reform-liberale eliten i Leipzig, og de politiske idéene han formidlet gjennom Deutsche Blätter, illustrerer noen av paradoksene ved gruppens tenkning. Som Peter Ufer (2000) skriver, må de ha hatt inntrykk av at det var en krise i de politiske institusjonene, og at utfallet var uklart.

Tydeligvis frykter Brockhaus republikanske revolusjoner og fortsatt krig i Europa. Han argumenterer for at folket burde holde seg utenfor statsanliggender, og tilbakeviser totalt folkesuverenitet. Han ser ikke noe problem i at kongen av Danmark avstår Norge til Sverige, etter å ha vært alliert med Napoleon og tapt krigen. Han viser at han er fullt klar over at det foregår frihetskamper i de spanske og portugisiske koloniene i Amerika og i «de amerikanske fristater»,

og at Norge viser «den samme ånd som Europa beundret ved Spania og Portugal: De vil kun ha den regjering som de har gitt seg selv». I sine skrifter oppfordrer imidlertid Brockhaus nordmennene til å adlyde sin tidligere konge, og la landet bli overført til kongen av Sverige uten motstand og underkaste seg «seierherrens rettigheter». Med erfaringene fra den franske revolusjon ferskt i minne er han, som mange andre med ham, klart skeptisk til hva en folkelig oppstand kan bringe. Brockhaus virker nærmest frustrert over hvordan nordmennene handler; han kan rett og slett ikke fatte hvorfor nordmennene ikke vil bli med i en union med Sverige, eller hvordan de ikke kan se dette som den beste løsningen. Som Brockhaus ser det, vil nordmennene få bedre rettigheter under den svenske kongen. Og tross alt, argumenterer han, er det naturen som vil at Norge og Sverige skal være forent – ettersom den skandinaviske halvøy

utgjør en naturlig territoriell enhet. «Kongen av Sverige tilbyr Norge gleden av større politiske rettigheter enn det har innehatt under Danmark siden 1661. Norge tilbakeviser dette med bitterhet, for i stedet å bli

en selvstendig stat med 800 000 innbyggere som vil leve i evig krig med Europa!»

Brockhaus advarer mot at krav om nasjonal uavhengighet kan føre til mer krig. Det er ikke særlig rart av ham å gjøre det, med tanke på at han selv har opplevd sammenhengende krig i en årrekke, som kulminerte i Leipzig. Med nær en halv million soldater av en rekke nasjonaliteter som deltakere var dette historiens største slag før første verdenskrig. Brockhaus var selv vitne til det blodige dramaet som pågikk omtrent rett utenfor hans egen stuedør, og rapporterte om dette i Deutsche Blätter som utkom 22. oktober 1813. «Dersom alle folk, som nordmennene, skulle søke ære i å ha deres egen konge og hoff», skriver Brockhaus, «da ville flesteparten av Europas stater splittes opp i et stort antall mindre kongedømmer, og krigen ville ingen ende ta.»

«Brockhaus advarer mot at krav om nasjonal uavhengighet kan føre til mer krig»

Österreichisch = Kaiserliche

privilegierte

Wiener = Zeitung.

Der Wiener Zeitung fra 19. oktober 1814.

Erlanger Real-Zeitung

Også i skolelæreren Johann Georg Christian Ficks Erlanger Real-Zeitung er krigstrøttheten tydelig, og igjen er freden et tydelig emne i spaltene. Redaktøren håper at fiendtlighetene i Skandinavia snart vil være over, og virker ikke overbevist om at det er det norske folket selv som ønsker at Norge skal bli en selvstendig stat. Avisens oppmerksomhet er først og fremst rettet mot prins Kristian Fredrik, og foreslår at han burde tilbys et annet landområde for å tilfredsstille hans ønske om sitt eget land. «Store mengder blod vil spilles i en sta kamp» om ikke Kristian Fredrik abdiserer, skriver Fick. Selv om det ikke uttrykkes eksplisitt, indikerer undertonene at redaktøren mener nordmennene burde adlyde sin tidligere konge og ikke motsette seg å bli avstått til Sverige. «Mens den bedre halvdel av den europeiske menneskeheten [...] gleder seg over det faktum at etter lange år med krig og lidelser, må freden endelig komme tilbake, og med den velstand og generell forbedring, har det ankommet rapporter fra Spania og Norge, land som ligger fjernt fra hverandre, som ikke kan gi oss noen glede», skriver Fick. Han kommer imidlertid med en betraktning som i ettertid har vist seg å ha blitt korrekt: «Leser, trøst deg selv med tanke på

denne krigen, som med all sannsynlighet kommer til å bli av svært kort varighet», skriver han.

Noen uker senere, i begynnelsen av september, når nyheten kommer om at Kristian Fredrik har abdisert og at det er blitt fred mellom Norge og Sverige, skriver Fick at «rapportene om menneskeslaktning, om tyranni og forfølgelse vil snart ta slutt, og vi vil bare være i stand til å underholde våre lesere med gledelige hendelser og forandringer. Selv krigen mellom Sverige og Norge har, til skrekk for dem som heller leser og skriver om blod, nådd en lykkelig slutt.»

«Leser, trøst deg selv med tanke på denne krigen, som med all sannsynlighet kommer til å bli av svært kort varighet»

Le Conservateur Impartial

I likhet med Østerrike og mange tyske stater hadde man også i det russiske imperiet et vidtrekkende sensursystem. Le Conservateur Impartial var det russiske utenriksdepartementets egen avis, utgitt på fransk under den baltisk-tyske redaktøren og diplomaten Gotthilf Theodor von Faber (Amburger et al. 1998; Robel & Robel 1999; Ruud 2009). Det som er karakteristisk ved avisens dekning av hendelsene i Norge i 1814, er at den var særdeles nølende til å gjengi argumentene til prins Kristian Fredrik og siden som støttet norsk uavhengighet. Vi kan ikke være sikre på

N^{ro}. 149 und 150.

Oesterreichischer Beobachter.

Sonntag den 29., und Montag den 30. Mai 1814.

Meteorologische Beobachtungen von	Zeit der Beobachtung.	Therm. n. Reaumur.	Barometer.	Wind.	Witterung.
27. Mai 1814.	8 Uhr Morgens	+ 12 Grad.	28 3. 5 2. 5 P.	SWW. still.	heiter.
	3 Uhr Nachmittags	+ 17% —	— 5 — 0 —	ED. schwach.	Wolken.
	10 Uhr Abends	+ 12 —	— 4 — 2 —	ED.	heiter.
vom 28. Mai . .	8 Uhr Morgens	+ 14 —	— 3 — 0 —	ED. schwach.	heiter.
	3 Uhr Nachmittags	+ 17% —	— 3 — 5 —	ED. hart.	—
	10 Uhr Abends	+ 13 1/4 —	— 2 — 11 —	ED.	—

Ausländische Nachrichten.

Frankreich.

(Auszüge aus französischen Blättern.)

Man verkündet, daß die H. d'Ambray, de Montesquieu und Ferrand, denen der König den Auftrag ertheilt hatte, den Plan zu einer neuen Constitution zu entwerfen, am 19. Mai S^r. Maj. ihre Arbeit überreicht haben. Diese Arbeit wird sodann einer aus 18 Mitgliedern bestehenden Commission des Senats und des gesetzgebenden Corps (9 Mitglieder vom Senat und 9 vom gesetzgebenden Corps) vorgelegt werden.

H^r. Guizot, Professor der neuern Geschichte an der Pariser Academie, ist zum Generalsecretär des Ministeriums des Innern ernannt worden, so wie H^r. Rit-

ten ein Muster von Treue. Sie haben ein Recht auf meinen Dank."

Nachdem S^r. Maj. der Kaiser von Oesterreich bereits vor 14 Tagen die Geld-Münze besucht hatten, besahen Sie sich am 18. früh in die Münze, wo die Medaillen geschlagen werden. S^r. Maj. waren von dem H^{rn}. Grafen Wrba und mehreren österreichischen Generalen begleitet, und wurden von dem H^{rn}. Generaldirector De non empfangen, der die Ehre hatte, S^r. Majestät eine in Ihrer Gegenwart geprägte goldene Medaille zu überreichen. Diese Medaille zeigt auf der einen Seite das Bildniß S^r. Maj. mit der Umschrift: FRANÇOIS PREMIER EMPEREUR D'AUTRICHE (Franz der Erste, Kaiser von Oesterreich), und auf der Rückseite die Umschrift: SA MAJESTÉ L'EMPEREUR D'AUTRICHE VISITE LA MONNAIE DES MÉDAILLES, 1814. (S^r.

Forsiden på Oesterreicher Beobachter 30. mai 1814.

hvorfor disse argumentene ble utelatt, men det er klart at det ble gjort med hensikt, og ikke på grunn av mangel på kilder og informasjon. Tsaren hadde utsendinger som var tett på hendelsene og hadde tilgang på aviser både fra London og kontinentet. En mulig grunn er at de russiske myndighetene ikke ønsket å inspirere noen til å prøve å bryte ut fra sitt eget imperium. Noen få år tidligere hadde Russland tatt Finland fra Sverige. Det finske folket, slik som det polske folket, ønsket selvstendighet, og de russiske keiserlige myndighetene fryktet trolig at de kunne bli inspirert fra andre nasjonale utbryterbevegelser. I tillegg var det russiske imperiet hjem for et stort antall andre nasjonale minoriteter som kanskje også ønsket selvstendighet. Selv om det virker naivt å tro at bare å ignorere et emne vil holde problemet på

avstand, er dette en kommunikasjonsstrategi som brukes også i dag. Det ville imidlertid vært feil å trekke en generell konklusjon bare ved å ha studert én avis. Mer forskning er nødvendig, og flere aviser og publikasjoner må undersøkes. Likevel er det en interessant pekepinn på hvordan de offisielle russiske avisene håndterte spørsmålet om norsk uavhengighet ved å ignorere det.

Wiener Zeitung og Oesterreichischer Beobachter Disse to avisene var de viktigste politiske avisene i Østerrike, kontrollert av den østerrikske fyrst Clemens von Metternich gjennom hans personlige propagandamaskineri. Selv om Metternich ikke likte pressen, forsto han viktigheten av å kunne kontrollere og bruke den. Pressen var ifølge prinsen det første prinsippet

Den tyske forfatteren og journalisten Joseph Görres, grunnlegger av *Rheinischer Merkur*.

for styring (Sandeman 1911: 268). Avisene ble tilsynelatende redigert etter idéen om opplysning og upartiskhet, slik som andre store aviser i det tysktalende området. Selv om Metternich fryktet revolusjon og at folket skulle gjøre krav på suverenitet, tillot han tekster fra Kristian Fredrik, og til og med parlamentsdebatten i London – å bli publisert i «hans egen» avis. Likevel lener avisen seg mot fyrstesuverenitetsrepresentasjonen. Det er en paternalistisk tone som skinner igjennom, for eksempel når avisen skriver at det er enkelte emner som er «for ømtålige» til å skrive om, og når spørsmålet om Norge er blitt «avgjort» – ikke av folket, men av fyrstene fra de forskjellige stormaktene.

Konklusjoner

De felles trekkene ved folkesuverenitetsrepresentasjonen er at det er folkets rett til selvbestemmelse – folkesuverenitet – som settes foran som legitimitetsprinsipp for maktøverne. Det er også en klar oppfatning av nordmenn som et distinkt folk eller nasjon, og at enhver nasjon burde ha sin egen uavhengige stat. Det norske folk blir sterkt romantisert, og blir tilskrevet kvaliteter så som en sterk frihetstørst, en klar forståelse av deres egen rett til å bestemme over sine egne skjebner, intern enhet og et sterkt hat mot den svenske erkefienden. I denne representasjonen er det grunnleggende at et folk ikke kan bli overført fra en konge til en annen «som en flokk med kveg». En annen viktig påstand er at nasjonen har en urgammel, naturlig rett til selvbestemmelse. Altså var norsk selvstendighet helt klart konseptuelt mulig, selv om muligheten for faktisk å oppnå uavhengighet i et Europa for det meste bestående av eneveldige stater var vanskelig å forestille seg for noen av avismennene.

Innen folkesuverenitetsrepresentasjonen har jeg vist at det finnes variasjoner. Conrad Malte-Brun for eksempel, promoterer folkesuverenitet og norsk selvstendighet for å bane vei for det han mener er et mye viktigere mål, nemlig en union som innbefatter alle de tre skandinaviske landene. I motsetning til andre aviser lanserer nemlig hans avis, *Le Spectateur*, Skandinavia som en motvekt som kan være med på å balansere Frankrikes makt opp mot Russland og Storbritannia. Det er også forskjellige syn på det å ha en utlending – altså den danske prinsen Kristian Fredrik – som statsoverhode. Både *The Examiner* og *Le Spectateur* kritiserer dette,

«Det norske folk blir sterkt romantisert»

mens *Rheinischer Merkur* ikke så ut til å gjøre noe stort nummer ut av akkurat det. *Gazette de Lausanne* tenkte helt klart innen en logikk der fyrster kan redistribuere territorier mellom seg, noe som heller hører hjemme under fyrstesuverenitetsrepresentasjonen. Likevel understreket avisen at det norske folk har krav på å velge sin egen regjering, og hører derfor til folkesuverenitetsrepresentasjonen. I *The Examiner*

blir hendelsene i Norge beskrevet som et rettferdig krav om folkesuverenitet, ikke som et opprør eller en revolusjon. I Rheinischer Merkur og i Gazette de Lausanne blir det som skjer i Norge, gjennomgående omtalt som en revolusjon.

Avisene som hører til fyrstesuverenitetsrepresentasjonen, tilbakeviser påstandene til de som står for folkesuverenitetsrepresentasjonen. Førstnevnte er konservativ og argumenterer mot å undergrave det gamle regimets dynastiske legitimitet og kongenes gudgitte rettigheter. Deutsche Blätter spesielt trekker fram traktatsretten, og oppfordrer det norske folk til å underkaste seg Kiel-traktaten. Norsk uavhengighet er utenkelig. Avisen tilbakeviser alle påstander om urgammel frihet, og frykter kaos hvis hver eneste lille nasjon i Europa skulle komme og erklære seg selvstendig. Fred er et gjentakende emne, og alle avisene i denne kategorien uttrykker glede og lettelse når nyheten kommer om at Norge har overgitt seg og at freden er gjenopprettet. Representasjonen handler ikke bare om hva som blir skrevet, men også om det som blir utelatt. Le Conservateur Impartial for eksempel, det russiske utenriksdepartementets egen avis, sensurerte bort mesteparten av stoffet som inneholdt argumenter for selvstendighet.

«Norge og Sverige utgjør en naturlig enhet fordi begge landene befinner seg på den skandinaviske halvøy»

I begge representasjonene blir Norge presentert som et sikkerhetsspørsmål i bredere europeisk kontekst: Folkesuverenitetsrepresentasjonen advarer om at dersom Norge ikke får sin selvstendighet, vil landet muligens snu seg mot de allierte sammen med Frankrike og andre misfornøyde nasjoner som ikke har fått sin selvstendighet. Fyrstesuverenitetsrepresentasjonen på hevd den andre side at dersom nordmennene ikke adlyder sin tidligere konges bestemmelse om overdragelse og inngår fred med Sverige, vil landet stå overfor en langvarig krig eller en usikker fred. Det kommer tydelig fram at det er en frykt for at en slik situasjon vil påvirke sikkerhets-situasjonen i resten av Europa.

I folkesuverenitetspresentasjonen blir Norge presentert som en naturlig enhet, og dette forklarer hvorfor landet burde få sin selvstendighet. Interessant nok blir dette argumentet også brukt den andre veien i fyrstesuverenitetsrepresentasjonen: Norge og Sverige utgjør en naturlig enhet fordi begge landene befinner seg på den skandinaviske halvøy med havet som naturlig grense, og de burde derfor være forent.

Det er en viss type aviser som faller utenfor de to hovedrepresentasjonene, som jeg velger å kalle de såkalte «upartiske» opplysningsavisene. Dette er en type mainstream-aviser vi finner i flere europeiske land. Jeg mener vi kan påstå at de fungerte som viktige premissleverandører i debatten om utviklingene i Norge. Tekster som forekommer i disse avisene, ble gjerne benyttet i mer frittalende aviser. Denne typen aviser publiserte tekster fra alle parter, både fra prins Kristian Fredrik og kronprins Karl Johan, de allierte utsendingene, og kongen av Danmark – for å nevne noen. På denne måten er disse avisene upartiske. De enkelte tekstene kan selvfølgelig kategoriseres innenfor de to hovedrepresentasjonene, men avisene selv taler ikke for noen av dem. I den grad redaktørene faktisk kommenterer, virker det som de foretrekker å beholde status quo.

Norge er ett av flere eksempler på nasjonalliberale bevegelser i den såkalte revolusjonære æra mellom 1770-årene og 1815. Derfor var spørsmålet om norsk selvstendighet mulig i manges øyne utenfor Skandinavia. Dette var noe som hadde skjedd før, andre steder. Det fant sted et gradvis skifte fra den absolutistiske statens konstitusjonelle struktur til den moderne statens. Den norske uavhengighetserklæringen, den liberale grunnloven og krigen mot Sverige fikk ganske mye oppmerksomhet, tatt i betraktning at Norge på denne tiden var kjent som en dansk provins i den ytterste utkant av Europa.

Litteratur

- Amburger, E., von Krusenstjern, G. & Lenz, W.: (1998). *Deutschbaltische Biographische Lexikon*: Verlag von Hirschheydt.
- Barker, H. & Burrows, S. (2002): *Press, Politics and the Public Sphere in Europe and North America, 1760–1820*, Cambridge University Press.
- Bertsch, D.: (2005). *Anton Prokesch von Osten (1795–1876): ein Diplomat Österreichs in Athen und an der Hohen Pforte*, Oldenbourg Wissensch.Vlg.
- Blom, G. P. (1869): *Norges statsforandring i aaret 1814*, P. T. Malling.
- Bredal, B.: (2011). *Manden der ville vise verden: Malthé Conrad Bruun & Malte-Brun*: Gyldendal.
- Bregnsbo, M. & Jensen, K.V.: (2004). *Det danske imperium: storhed og fald*, Aschehoug.
- Brown, W., Bromley, S. & Athreye, S. (2004): *Ordering the International: History, Change and Transformation*, London: Pluto Press.
- Carey, J. W.: (1989). *Communication as Culture: essays on media and society*, Boston: Hyman Publishers.
- Conboy, M.: (2012). How journalism uses history. In Conboy, M. (ed.) *Journalism Studies: Theory and Practice, How journalism uses history*, London and New York Routledge.
- Dooley, B.: (2010). *The Dissemination of News and the Emergence of Contemporaneity in Early Modern Europe*: Ashgate Publishing, Ltd.
- Friis, A.: (1898). *Frederik den Sjette og det andet svenske Tronfølgervalg 1810*, Historisk Tidsskrift, 7 (1)
- Giessing, H. P.: (1852). *Kong Christian den Ottendes Regjeringshistorie*, Bing.
- Glenthøj, R.: (2010). *Fælles kultur – forskellige nationaliteter*, Syddansk Universitet, Institut for Historie, Kultur og Samfundsbeskrivelse.
- Hopkin, D.: (2009). The World Turned Upside Down: Female Soldiers in the French Armies of the Revolutionary and Napoleonic Wars, In Forrest, A., Hagemann, K. & Rendall, J. (eds) *Soldiers, Citizens and Civilians. Experiences and Perceptions of the Revolutionary and Napoleonic Wars 1790–1820*, New York: Palgrave Macmillan.
- Høyer, S.: (2010). Newspapers without journalists. *Journalism Studies*, 4 (4), 451–463.
- Jakoby, R.: (1988). *Das Feuilleton des Journal des Débats von 1814 bis 1830: ein Beitrag zur Literaturdiskussion der Restauration*, Narr.
- Koszyk, K. (1966): *Deutsche Presse im 19. Jahrhundert: Geschichte der deutschen Presse*, Colloquium Verlag.
- Kovarik, B.: (2011). *Revolutions in Communications: Media History from Gutenberg to the Digital Age*, New York: Continuum.
- Lundell, P.: (2011). From Enlightened Participation to Liberal Professionalism: On the Historiography of the Press as a Resource for Legitimacy. In Ekström, A., Jülich, S., Lundgren, F. & Wisselgren, P. (eds) *Routledge Studies in Cultural History, History of Participatory Media. Politics and Publics, 1750-2000*, pp. 10–19, London and New York Routledge.
- Malte-Brun: (1814). Pièces authentiques, relatives aux derniers événements de la Norwège. Premier cahier, Juin, 1814. (En allemand : Aktenstücke, etc.). *Le Spectateur ou Variétés Historiques, Littéraires, Critiques, Politiques et Morales* (XII), 49–59.
- Robel, G. & Robel, H.: (1999). *Alieni de Russia. Russlandberichte von den ältesten Zeiten bis zum Jahre 1855*. Mitteilungen, vol. 3, . Munich: Osteuropa-Institut München.
- Ruud, C. A.: (2009). *Fighting Words: Imperial Censorship and the Russian Press, 1804–1906*: University of Toronto Press.
- Sandeman, G. A. C.: (1911). *Metternich* London: Methuen.
- Schnitler, C. W.: (1911). *Slegten fra 1814: studier over norsk embedsmanskultur i klassicismens tidsalder 1814–1840*. Kulturformene, H. Aschehough & Company (W. Nygaard).
- Ufer, P.: (2000). *Leipziger Presse 1789 bis 1815: eine Studie zu Entwicklungstendenzen und Kommunikationsbedingungen des Zeitungs- und Zeitschriftenwesens zwischen Französischer Revolution und den Befreiungskriegen*, Münster: LIT Verlag.
- Verein der Schweizer Presse: (1896). *Die Schweizer Presse*: La presse suisse: Keller.
- Vierhaus, R. (1987): *Deutschland im 18. Jahrhundert. Politische Verfassung, Soziales Gefüge, Geistige Bewegung*. Göttingen.

- Wilke, J. (1987). Foreign news coverage and international news flow over three centuries. *Gazette*, 39: 147–180.
- Wilke, J.: (2008). *Grundzüge der Medien- und Kommunikationsgeschichte*, Böhlau.